

EKONOMİK GELİŞMELER

(Kasım - 1999)

Devlet Planlama Teşkilatı Süreli Yayınlar

Ekonomik Gelişmeler, Kasım 1999

I. Özet Değerlendirme
II. GSMH Büyümesi ve Talep Unsurlarındaki Gelişmeler
III. Sanayi Üretimi ve Kapasite Kullanım Oranları
IV. Ödemeler Dengesi
V. Konsolide Bütçe
VI. Parasal Büyüklükler ve Mali Piyasalardaki Gelişmeler
VII. Fiyat Gelişmeleri
Kronolojik Ekonomik Gelişmeler, Ekim 1999
Ek tablolar
Başlıca Ekonomik Göstergeler

Temel Ekonomik Göstergeler

Aylık olarak hazırlanan bu doküman 9 Ekim 1999 tarihi itibarıyla yayınlanmış olan en son veriler çerçevesinde ekonomik gelişmeler hakkında özet bir değerlendirme sunmak amacını taşımaktadır. Ekonomik konjonktüre ilişkin daha detaylı değerlendirmeler DPT tarafından yılda dört kez yayınlanan "Konjonktür Değerlendirme Raporu"nda sunulmaktadır.

I. Özet Değerlendirme

- 1999 yılının ilk çeyreğindeki yüzde 8,5 oranında gerileyen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, ikinci çeyrekte de yüzde 2 daralmıştır. 1999 yılının ikinci çeyreğinde tarım sektörü katma değerinde ciddi bir düşüş yaşanmasına karşın, sanayi katma değerinde ılımlı da olsa büyüme sağlanabilmesi ve hizmetler sektörü katma değerinin düşüş hızının yavaşlaması GSYİH'daki daralmanın boyutunu küçültmüştür.
- Talep yönünden ele alındığında, yılın ikinci çeyreğinde GSYİH'daki düşüşün boyutunun azalmasında özel sabit sermaye yatırımlarındaki ciddi düşüşün devam etmesine karşın özel tüketimdeki gerilemenin durması ve kamu tüketimi ile yatırımlarındaki artış etkili olmuştur.
- Eylül ayındaki veriler Temmuz ve Ağustos ayında yurtiçi talepte yaşanan yüksek oranlı daralmanın yavaşladığını göstermektedir.
- İhracatta 1999 yılının ilk aylarında hafifleyen daralma eğilimi, ikinci çeyrekte yeniden güçlenmiştir. Bu daralma Temmuz ayında yavaşlamış fakat Ağustos ayında depremin etkisiyle yeniden artış göstermiştir. İthalatta ise 1999 yılının ilk çeyreğinde yüzde 29,5 olarak gerçekleşen daralma yılın ikinci çeyreğinde yüzde 14,5'e yavaşlamıştır. Temmuz ve Ağustos ayı ithalatındaki düşüşler sırasıyla yüzde 14,0 ve yüzde 15,8 olarak gerçekleşmiştir.
- 31 Aralık 1998 itibarıyla 19,7 milyar dolar düzeyinde gerçekleşen Merkez Bankası Uluslararası Rezervleri, Ekim sonu itibarıyla 24 milyar dolara ulaşmış bulunmaktadır.
- 1999 yılının Ocak-Eylül döneminde Konsolide Bütçe harcamaları 19.802 trilyon lira, gelirleri ise

12.606 trilyon lira olarak gerçekleşmiş, bütçe açığı 7.196 trilyon lira, faiz dışı fazla ise 1.004 trilyon lira olmuştur.

- 1998 yılı Aralık ayında yüzde 145.1 seviyesine kadar yükselen iç borçlanma faiz oranı (yıllık bileşik) izleyen dönemde gerileyerek Temmuz ayında yüzde 101,4'e düşmüştür. Ancak faiz oranları Ağustos ayında yaşanan deprem sonrasında tekrar yükselerek yüzde 116,5 seviyelerine yükselmiştir. Ekim ayında ise faiz oranları gerileyerek yüzde 109,3 seviyesinde gerçekleşmiştir.
- Eylül ayı itibariyle emisyon hacmi ve rezerv parada geçen yıl sonuna göre artış hızı yüzde 46,5 ve yüzde 54,3 olurken; M1, M2 ve M2Y'nin geçen yıl sonuna göre reel olarak arttığı gözlenmektedir.
- (1\$+1.5DM, 1987=100) bazlı reel kur endeksine göre Türk Lirası Ekim ayında reel olarak yüzde 0,3 oranında değer kazanmıştır. 1999 yılı Ekim ayı itibariyle reel kur endeksi 1998 yıl sonu seviyesinin yüzde 0,7, bir önceki yılın aynı ayındaki seviyesinin ise yüzde 2,6 altında kalmıştır.
- 1999 yılı Eylül ayında Toptan Eşya Fiyatları artış hızı geçen yılın aynı ayındaki seviyesinin 0,6 puan üzerine çıkarak yüzde 4,7, Tüketici Fiyatları artış hızı ise geçen yıla göre 0,2 puan artarak yüzde 6,3 olarak gerçekleşmiştir. Ekim ayı itibariyle 12 aylık artış hızı TEFE'de yüzde 55,2, TÜFE'de ise yüzde 64,7 olmuştur.

II. GSMH Büyümesi ve Talep Unsurlarındaki Gelişmeler

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla 1999 yılının ilk çeyreğinde yüzde 8,5, ikinci çeyreğinde yüzde 2,0 daralmıştır. 1999 yılının ikinci çeyreğinde tarım sektörü katma değerinde ciddi bir düşüş yaşanmasına karşın, sanayi katma değerinde ılımlı da olsa büyüme sağlanabilmesi ve hizmetler sektörü katma değerinin düşüş hızının yavaşlaması, GSYİH'daki daralmanın boyutunu küçültmüştür. Net Dış Alem Faktör Gelirlerindeki yüzde 50,7 oranındaki düşüş, yılın ikinci çeyreğinde Gayri Safi Milli Hasılanın yüzde 3,4 oranında gerilemesine neden olmuştur.

Sektörel Büyüme Hızları (Bir Önceki Yılın Aynı Dönemine Göre Yüzde Değ.)

	Ocak-Haziran		1999	
	1998	1999	I.	II.
Tarım	3,0	-5,5	0,2	-7,8
Sanayi	5,9	-3,9	-9,3	1,2
İmalat	5,8	-4,9	-10,9	0,7
Hizmetler	5,7	-5,5	-8,7	-2,6
İnşaat	0,4	-4,3	-2,3	-5,9
Ticaret	6,0	-9,4	-15,4	-4,3
Ulaştırma	9,2	-2,0	-3,5	-0,6
GSYİH	5,6	-5,0	-8,5	-2,0
GSMH	6,6	-5,8	-8,4	-3,4

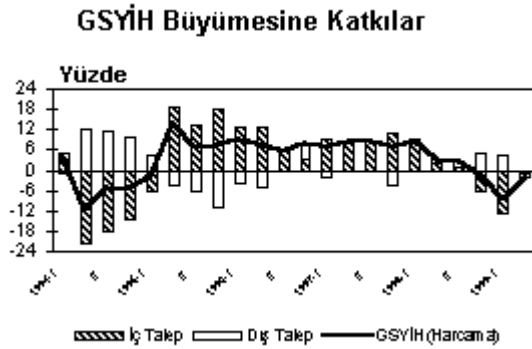
Talep yönünden ele alındığında, yılın ikinci çeyreğinde özel sabit sermaye yatırımlarındaki ciddi düşüş devam ederken özel tüketimde düşüş hızı yavaşlamış, kamu tüketimi ile yatırımlarında artış olmuştur.

Talep Unsurlarında Gelişmeler (Bir Önceki Yılın Aynı Dönemine Göre Yüzde Değ.)

	Ocak-Haziran		1999	
	1998	1999	I.	II.

Özel Tüketim	3,3	-3,4	-6,7	-0,1
Kamu Tüketimi	9,8	3,3	5,0	1,9
Sabit Sermaye Yatırımları	3,6	-16,0	-18,1	-14,3
Kamu	9,4	14,7	1,4	22,0
Özel	2,6	-21,4	-20,7	-22,0
Stok Değişimi⁽¹⁾	0,9	0,2	-3,4	s3,5
Toplam Yurtiçi Talep	4,6	-6,3	-12,2	-1,0
Mal ve Hizmet İhracatı	17,6	-9,1	-8,1	-10,0
Mal ve Hizmet İthalatı	11,5	-11,7	-18,6	-5,2
Net Mal ve Hizm. İhr.⁽¹⁾	0,8	1,6	4,6	-1,1

(1) GSYİH Büyümesine Katkı

Bu yılın ikinci çeyreğinde mal ve hizmet ihracatı yüzde 10,0, mal ve hizmet ithalatı yüzde 5,2 oranında daralmış, net mal ve hizmet ihracatının GSYİH büyümesine katkısı ise negatif 1,1 puan olmuştur.

Seçilmiş göstergelerin mevcut verilerine göre yurt içi talepteki daralmanın boyutunda Eylül ayında nispi bir yavaşlama gözlenmiştir.

1999 yılının ikinci çeyreğinde yüzde 22,1 oranında artış gösteren dayanıklı tüketim malları satışında Temmuz ayından itibaren yeniden bir düşüş yaşanmış, Temmuz ve Ağustos aylarında satışlar bir önceki yıla göre sırasıyla yüzde 8,2 ve 11,9 oranında azalmıştı. Ancak satışlarda gözlenen bu daralma Eylül ayında sona ermiş ve bir önceki yılın aynı ayına göre dayanıklı tüketim malları satışında yüzde 3,4 oranında bir artış sağlanmıştır.

1999 yılının ilk üç ayında yüzde 30,2 oranında düşen beyaz eşya satışları, ikinci çeyrekte yüzde 6,8'lik artış göstermiş, Temmuz ve Ağustos aylarında ise sırasıyla yüzde 20,4 ve 35,1 oranında düşmüştür. Eylül ayındaki verilere göre beyaz eşya satışındaki bu düşüş yavaşlamış ve yüzde 8,2'ye gerilemiştir.

Otomobil satışları 1999 yılının ilk çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 41,5 oranında daralma göstermiş ve bu daralma ikinci çeyrekte yüzde 5,2'ye gerilemiştir. Temmuz ve Ağustos aylarında otomobil satışlarının düşüş hızı ikinci çeyreğe göre artmıştır. Eylül ayında ise satışlardaki düşüş hızı tekrar yavaşlayarak yüzde 8,1 olmuştur.

Yurtiçi Talebe İlişkin Göstergeler (Bir Önceki Yılın Aynı Dönemine Göre Yüzde Değişme)

	1999			
	2. Üçay	Temmuz	Ağustos	Eylül
Dayanıklı Tüketim Malları Üret.	6,0	1,6	-2,9	1,6
Dayanıklı Tüketim Malları Satışı	22,1	-8,2	-11,9	3,4
Beyaz Eşya Satışı ⁽¹⁾	6,8	-20,4	-35,1	-8,2
Tüketim Malı İthalatı	-6,9	-20,1	-16,8	
Toplam Otomobil Satışları	-5,2	-23,7	-29,3	-8,1
Trafiğe Kaydedilen Oto. Sayısı	-0,7	-26,3	-18,7	
Benzin Üretimi	5,2	-2,5	-21,1	-31,0
Yatırım Malı İthalatı	-24,7	-18,1	-17,5	
Yatırım Teşvik Belgesi Tutarı ⁽³⁾	115,2	-57,9	-	-11,9
Çimento Üretimi	1,4	-8,1	-15,2	-14,5
Özel İmalat Sanayi Kapasite Kull.Oranı (%)	71,0	68,7	64,9	70,0
Özel İmalat Sanayiinde İç Talep Yetersizliği (%) ⁽²⁾	59,9	60,5	61,1	62,0

(1) Kaynak:Beyaz Eşya Sanayicileri Derneği

(2) Tam Kapasiteyi Kullanamama Nedenleri Arasında İç Talep Yetersizliğinin Payı

(3) 1998 yılı Ağustos ayında verilen teşvik tutarı çok düşük olduğundan 1999 yılı Ağustos ayındaki artış değerlendirilmemiştir.

III. Sanayi Üretimi ve Kapasite Kullanım Oranları

1999 yılının ilk çeyreğinde yüzde 8,6 olarak gerçekleşen sanayi üretimindeki daralma, yılın ikinci çeyreğinde durmuş ve bu dönemde sanayi üretimi yüzde 0,7 oranında artmıştır. Yılın ikinci çeyreğinde sanayi üretiminde yaşanan bu iyileşmede büyük ölçüde özel imalat sanayi üretiminde yılın ilk çeyreğinde yaşanan ciddi daralmanın ikinci çeyrekte etkisini kaybetmesi etkili olmuştur.

Üç Aylık Sanayi Üretim Endeksi (%)

	Ocak-Haziran		1999	
	1998	1999	I. Üç Ay	II. Üç Ay
Sanayi	5,4	-3,9	-8,6	0,7
Kamu	2,9	9,1	10,6	7,6
Özel	6,4	-7,6	-13,7	-1,8
İmalat Sanayi	4,5	-4,4	-9,9	0,9
Kamu	-1,6	5,7	3,6	7,6
Özel	6,1	-6,9	-13,2	-0,8
Gıda-İçecek	-3,9	0,7	-7,1	-8,9
Tekstil	-0,9	-13,0	-20,8	-4,9
Giyim	12,0	-9,3	-6,8	-11,7

Petrol Ürünleri	11,9	1,9	8,8	-4,4
Kimya	9,0	-2,1	-12,5	8,3
Toprak Ürn.	10,8	-1,4	-6,8	3,0
Ana Metal	6,6	-3,1	-12,6	5,5
Makine-Teç.	11,2	-16,7	-21,5	-12,5
Taşıt Araçları	15,2	-30,3	-43,0	-18,3

Aylık sanayi üretim endeksi verilerine göre 1999 yılının ilk çeyreğinden sonra sanayi üretiminde gözlenen nispi iyileşme Temmuz-Eylül döneminde yerini gerilemeye terk etmiştir. Sanayi üretiminde, yaşanan deprem felaketinin de etkisiyle Ağustos ayında yüzde 12,7, Eylül ayında da yüzde 9,7 oranında düşüş yaşanmıştır. Eylül ayında imalat sanayii ve madencilik sektörü üretimi sırasıyla yüzde 11,0 ve yüzde 6,3 oranında azalırken, enerji sektörü üretimi 2,3 oranında artmıştır.

Eylül ayında önemli miktarda üretim düşüşleri gıda, petrol ürünleri, toprak ürünleri ve taşıt araçları alt sektörlerinde gözlenirken, kimya, giyim ve makina ve teçhizat sektörlerinde üretim artışları sağlanmıştır. 1999 yılının Ocak-Eylül döneminde sanayi üretimi geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 6,2, imalat sanayi üretimi yüzde 7,0 oranında azalış göstermiştir.

Aylık Sanayi Üretim Endeksi (Bir Önceki yılın aynı Dönemine Göre % Değişme)

	Ocak-Eylül		Eylül	
	1998	1999	1998	1999
Sanayi	3,0	-6,2	-1,5	-9,7
Madencilik	11,9	-8,3	-1,7	-6,3
İmalat	1,9	-7,0	-2,2	-11,0
Gıda-İçecek	-0,8	-4,4	5,2	-16,5
Tekstil	-0,7	-9,4	-5,7	-3,5
Giyim	8,7	-10,7	3,9	5,8
Petrol Ürünleri	2,5	1,8	-3,2	-27,1
Kimya	-0,5	-6,4	-10,2	0,8
Toprak Ürünleri	5,6	-7,3	2,2	-11,9
Ana Metal	0,6	-6,1	-4,3	-0,6
Makine-Techizat	4,0	-7,2	3,9	3,6
Taşıt Araçları	1,7	-29,1	-16,1	-24,6
Enerji	8,7	2,8	6,7	2,3

Üç aylık imalat sanayi eğilim anketi sonuçlarına göre, 1999 yılının ilk çeyreğinde, kapasite kullanım oranında bir önceki yıl ortalamasına göre ciddi bir düşüş olmuş, ikinci çeyrekte ise kapasite kullanım oranında nispi bir artış olmuş ve bir önceki yıl ortalamasına yaklaşmıştır. 1999 yılının ilk yarısında ise kapasite kullanım oranı, 1998 yılına göre 4 puan düşerek yüzde 72,8 olarak gerçekleşmiştir.

Üç Aylık Kapasite Kullanım Oranı(%)

	I. Yarı		1999	
	1998	1999	I. Üç Ay	II. Üç Ay

İmalat Sanayi	76,8	72,8	70,1	75,5
Özel	76,7	68,1	64,8	71,3
Gıda-İçecek	67,1	62,3	59,9	64,7
Tekstil	80,5	70,2	67,0	73,4
Giyim	81,6	78,6	75,6	81,6
Petrol Ürünleri	70,6	70,6	73,4	67,8
Kimyasal Madde Ürünleri	76,9	75,1	75,8	74,4
Toprak Ürünleri	83,8	80,2	76,9	83,4
Ana Metal	75,8	72,3	67,8	76,7
Makine-Techizat	83,0	65,6	62,3	68,8
Taşıt Araçları	71,4	52,1	42,6	61,5

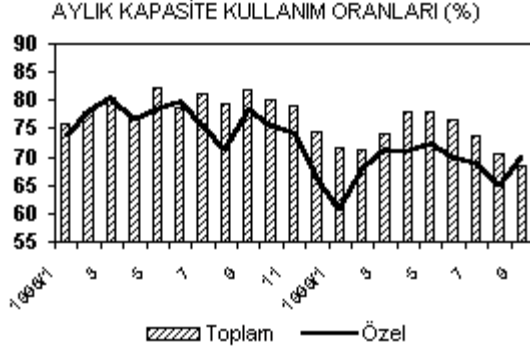
Aylık İmalat Sanayi Eğilim Anketi sonuçlarına göre, Haziran ayından itibaren kapasite kullanım oranında gözlenen azalma eğilimi, Eylül ayında da devam etmiş ve imalat sanayi kapasite kullanım oranı yüzde 68,4'e gerilemiştir. Bu gerilemeye kamu sektörü kapasite kullanım oranının bir önceki aya göre 13,3 puan azalarak yüzde 65,8'e gerilemesi neden olmuştur. Özel sektör kapasite kullanım oranı ise bir önceki aya göre 5,1 puan artarak yüzde 70,0 olarak gerçekleşmiş ve Haziran ayından itibaren gözlenen düşme eğilimi sona ermiştir.

Eylül ayında kamu sektörü kapasite kullanım oranında görülen ciddi düşüş esas olarak TÜPRAŞ'ın da dahil olduğu petrol ürünleri sektörü başta olmak üzere kimyasal madde ürünleri ve gıda ürünleri ve içecek imalatı sektörlerindeki kapasite kullanım oranının azalması sonucu olmuştur. Özel imalat sanayi kapasite kullanım oranındaki yükselme ise başta makina ve teçhizat imalatı sektörü olmak üzere metalik olmayan diğer mineraller hariç diğer sektörlerdeki kapasite kullanım oranı artışlarından kaynaklanmıştır.

Aylık Kapasite Kullanım Oranı(%)

	Ocak-Eylül		Eylül	
	1998	1999	1998	1999
İmalat Sanayi	79,4	73,6	81,8	68,4
Kamu	82,7	81,8	87,8	65,8
Özel	77,5	68,5	78,4	70,0
Gıda-İçecek	68,2	61,3	71,4	69,3
Tekstil	81,8	71,4	80,8	71,7
Giyim	86,0	84,6	87,4	83,5
Petrol Ürünleri	74,2	74,3	65,1	91,0
Kimyasal Madde Ürn.	81,8	76,3	82,2	70,4
Toprak Ürünleri	86,1	79,1	90,7	75,5
Ana Metal	84,0	80,8	88,6	83,9
Makine-Techizat	80,7	67,4	85,6	72,7
Taşıt Araçları	60,5	51,1	62,5	59,0

Bu gelişmeler sonucunda 1999 yılının Ocak-Eylül döneminde imalat sanayii kapasite kullanım oranı, 1998 yılının aynı dönemine göre, 5,8 puan düşerek yüzde 73,6 oranında gerçekleşmiştir.

IV. Ödemeler Dengesi:

1999 yılına ilişkin dış ticaret verileri Ocak-Ağustos dönemi itibariyle mevcut bulunmaktadır.

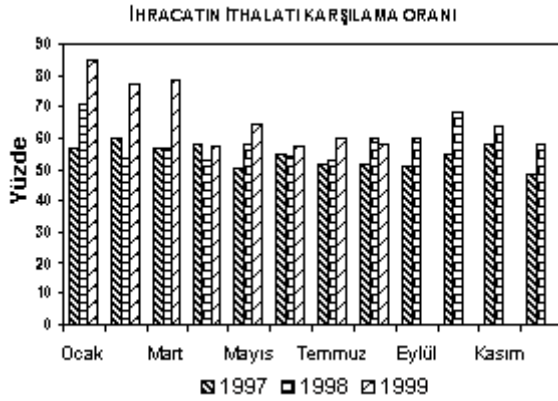
İhracatta Temmuz ayında yüzde 1,7'ye yavaşlayan düşüş hızı, Ağustos ayında yeniden hızlanmış ve yüzde 18,1 olarak gerçekleşmiştir.

İthalat ise Temmuz ayındaki yüzde 13,7'lik düşüşün ardından, Ağustos ayında da yüzde 15,8 oranında gerilemiştir.

İhracattaki daralmanın artması sonucu dış ticaret açığında bir önceki yılın aynı dönemine göre yaşanan düşüş Ağustos ayında yavaşlamıştır. Nitekim, dış ticaret açığı, bir önceki yılın aynı dönemine göre, 1999 yılının ikinci çeyreğinde yüzde 23,4, Temmuz ayında yüzde 27,2 azalırken Ağustos ayında yüzde 12,4 oranında düşmüştür.

Dış Ticaret Dengesindeki Gelişmeler (Milyon Dolar)

	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Dengesi
Ocak 1998	2.194	3.106	-912
1999	1.864	2.203	-339
Şubat 1998	2.064	3.875	-1.811
1999	2.160	2.793	-633
Mart 1998	2.477	4.364	-1.887
1999	2.364	3.004	-640
Nisan 1998	1.917	3.634	-1.717
1999	1.904	3.328	-1.424
Mayıs 1998	2.418	4.175	-1.757
1999	2.181	3.384	-1.203
Haz. 1998	2.262	4.167	-1.905
1999	2.030	3.525	-1.495
Tem. 1998	2.209	4.192	-1.983
1999	2.172	3.616	-1.434
Ağus. 1998	2.237	3.729	-1.492
1999	1.833	3.140	-1.307
Ocak-Ağus. 1998	17.779	31.242	-13.463
1998	16.508	24.994	-8.486
1999	-7.1	-20.0	-37,0
%(% Değişme)			

1999 yılının Ağustos ayında tarım sektörü ihracatı yüzde 32,1, imalat sanayi sektörü ihracatı yüzde 17,2 ve madencilik ve taşocaklığı sektörü ihracatı yüzde 20,6 oranında daralmıştır.

Ağustos ayında tarım sektörü ihracatında gözlenen önemli miktardaki azalma, hububat ve yenilen sebzelerin ihracatında yaşanan düşüşlerden kaynaklanmıştır. İmalat sanayinde en önemli ihracat düşüşleri ise örme giyim eşyası ile elektrikli makina ve cihazlar gruplarında gerçekleşmiştir.

Ülke gruplarına göre ihracata bakıldığında, Ağustos ayında ihracattaki düşüşün Avrupa Birliği ülkelerine ve OECD üyesi olmayan Avrupa+BDT ülkelerine yapılan ihracattaki azalmadan kaynaklandığı görülmektedir. Söz konusu ayda OECD üyesi ülkelere yönelik ihracatta yüzde 7,9 oranında azalma olmuştur.

Ocak-Ağustos döneminde Rusya'ya yapılan ihracat yüzde 70,0 oranında azalmıştır. Rusya hariç tutulduğunda söz konusu dönemde toplam ihracattaki düşüş yüzde 2,9'a inmektedir.

İhracatçı Birliklerinin kayıtlarına göre, ihracattaki daralmanın 1999 yılının Eylül ve Ekim aylarında durakladığı görülmektedir. Nitekim bu aylarda ihracattaki azalma sırasıyla yüzde 0,7 ve yüzde 0,2 olarak gerçekleşmiştir. 1999 yılının Ocak-Ekim dönemi itibariyle ise ihracat, yüzde 4,7 oranında azalmıştır. Bu dönemde, özellikle hazır giyim ve hububat ihracatında düşüşler olurken, otomotiv ihracatında yüksek oranlı artış sağlanmıştır.

Ağustos ayında sermaye malları, ara malı ve tüketim malları ithalatı sırasıyla yüzde 17,5, yüzde 15,5 ve yüzde 16,8 oranlarında azalmıştır.

Ağustos ayında en ciddi ithalat düşüşleri, kazanlar-makineler-cihazlar, kara taşıtları ve aksamları, demir-çelik ve pamuk-pamuk ipliği-pamuklu mensucat alt ürün gruplarında gözlenirken, ithalat artışı sağlanan ürünler, ham petrol, mineral yakıtlar, mineral yağlar ve elektrikli makina ve cihazlar olmuştur.

Ödemeler dengesi verileri Ocak-Temmuz dönemi itibariyle mevcuttur.

1999 yılının ilk yedi ayında dış ticaret dengesi (ödemeler dengesindeki tanımına göre) 5.582 milyon dolar açık vermiştir. Aynı dönemde diğer mal ve hizmet gelirlerinde bu kalem altında yer alan turizm gelirleri ve diğer gelirlerdeki düşüş sonucunda azalma olmuş, diğer mal ve hizmet giderleri ise geçen yılın aynı dönemindeki düzeyinin biraz altında gerçekleşmiştir. Böylece 1998 yılının Ocak-Temmuz döneminde 4.130 milyon dolar olan net diğer mal ve hizmet gelirleri fazlası bu yılın aynı döneminde 2.085 milyon dolara gerilemiştir. 1999 yılının Ocak-Temmuz döneminde işçi gelirleri ve diğer resmi transferlerdeki nispi artışın da katkısıyla transfer hesabı fazlası geçen yıla göre 222 milyon dolar artarak 3.158 milyon dolar olmuştur.

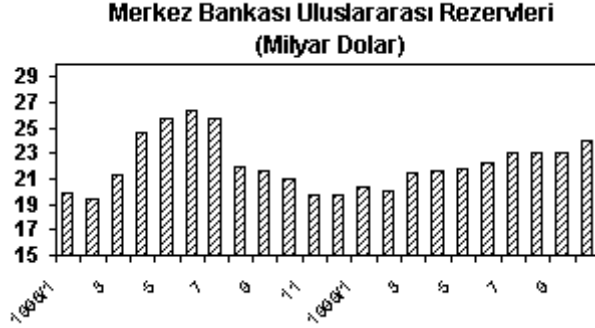
Bu gelişmeler sonucunda cari işlemler açığı yılın ilk yedi ayı itibariyle 339 milyon dolar düzeyinde kalmıştır. Cari işlemler dengesi geçen yılın aynı döneminde 1.750 milyon dolar açık vermişti.

Sermaye hareketleri dengesi özellikle Mart ve Nisan aylarındaki girişler sayesinde 1999 yılının ilk yarısında 2.859 milyon dolar fazla vermiştir. Temmuz ayında da uzun ve kısa vadeli sermaye girişlerindeki artışla birlikte sermaye hareketleri dengesinde 847 milyon dolarlık fazla sağlanmıştır. Böylece Ocak-Temmuz

döneminde sermaye hareketleri fazlası 3.728 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

31 Aralık 1998 tarihi itibarıyla 19,7 milyar dolar düzeyinde gerçekleşen Merkez Bankası Uluslararası Rezervleri, Ekim sonu itibarıyla 24,0 milyar dolara ulaşmış bulunmaktadır.

V. Konsolide Bütçe

1999 yılının Ocak-Eylül döneminde, Konsolide Bütçe harcamaları 19.802 trilyon lira, gelirleri ise 12.606 trilyon lira olarak gerçekleşmiş, bütçe açığı 7.196 trilyon lira, faiz dışı fazla ise 1.004 trilyon lira olmuştur.

1999 yılının Ocak-Eylül döneminde Konsolide Bütçe büyüklükleri bütçe kanunu ile hedeflenen sınırlar içinde kalmakla birlikte, özellikle faiz dışı bütçe harcamaları, 1998 yılının aynı dönemi ile karşılaştırıldığında önemli artış göstermiş, buna karşılık üretim ve ithalattaki gerilemenin etkisiyle Ocak-Eylül döneminde vergi gelirleri ancak yüzde 52,6 oranında artış göstermiştir. Faiz dışı bütçe fazlası ise geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 53,5 azalmıştır.

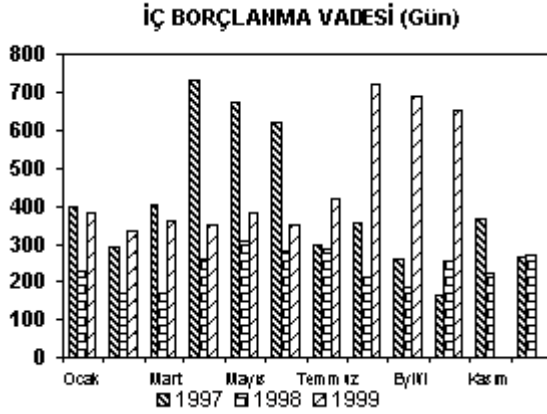
Konsolide Bütçe Dengesi (Ocak-Eylül)

	Trilyon TL		% Değ.
	1998	1999	1999/98
Gelirler	8.251	12.606	52,8
Vergi Gelirleri	6.491	9.903	52,6
Diğer Gelirler	1.760	2.703	53,6
Harcamalar	11.284	19.802	75,5
Fail Dışı Harc.	6.093	11.602	90,4
Fail Ödemeleri	5.191	8.200	58,0
Bütçe Dengesi	-3.033	-7.196	137,3
Faiz Dışı Denge	2.158	1.004	
Nakit Dengesi	-3.122	-7.354	
Dış Borçlanma (net)	-667	-634	
Tahvil (net)	1.147	9.862	
Bono (net)	2.130	-1.681	
Kısa Vadeli Avans	0	0	
Diğer	512	-193	
Bilgi İçin:			
Bütçe Dengesi (*)	-3.110	-7.298	
Faiz Dışı Den. (*)	2.081	902	

(*) "Yakın İzleme Anlaşması" tanımına göre özel ödenek açısından düzeltilmiş.

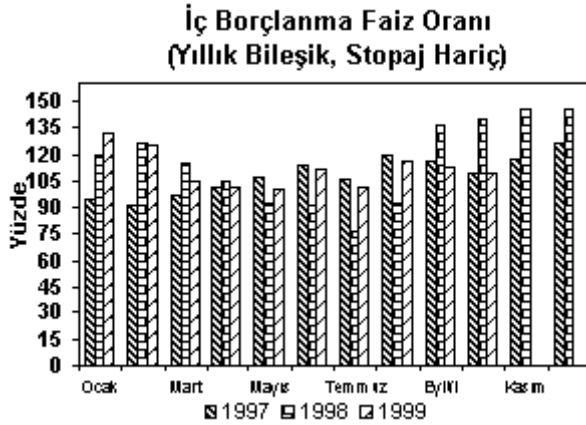
Hazine Müsteşarlığınca açıklanan geçici verilere göre, Ekim ayında nakit bazda gelirler 1.549 trilyon lira, harcamalar ise 2.722 trilyon lira olmuş, faiz dışı fazla 136 trilyon lira olarak gerçekleşmiştir.

1999 yılının ilk on ayında bütçe finansmanında tahvil borçlanmasına ağırlık verilmiştir. Aynı dönemde Hazine Konsolide Bütçe finansmanında, tahvil borçlanmasındaki net borçlanıcı konumunu artırarak sürdürmüş, bono da ise net geri ödeyici konumuna gelmiştir. Bu dönemde, Hazine iki yıl vadeli sabit faizli ve üç yıl vadeli değişken faizli tahviller ihraç ederek iç borç stoğunun vadesini uzatmıştır. Bu durum iç borçlanmanın vade yapısındaki gelişmelerden de izlenmektedir. Nitekim, 1998 yılı Ocak-Ekim döneminde 232 gün olan iç borçlanma vadesi bu yılın aynı döneminde 458 güne yükselmiştir.

1998 yılı Aralık ayında yüzde 145.1 seviyesine kadar yükselen iç borçlanma faiz oranı (yıllık bileşik) izleyen dönemde gerileyerek, Temmuz ayında yüzde 101,4'e düşmüştür. Ancak faiz oranları Ağustos ayında yaşanan deprem sonrasında tekrar yükselerek yüzde 116,5 seviyelerine yükselmiştir. İç borçlanma faiz oranları Eylül ayında yüzde 113,2'ye Ekim ayında ise yüzde 109,3 seviyesine gerilemiştir.

Ocak-Ekim dönemi itibariyle ele alındığında, 1998 yılında yüzde 107,6 olan iç borçlanma faiz oranı bu yıl yüzde 110,9 olmuştur.

VI. Parasal Büyüklükler ve Mali Piyasalardaki Gelişmeler

1999 yılının ilk aylarından itibaren artan ve Merkez Bankasının TL pasif yaratmasında etkili olan Net Dış Varlıklar, Ekim ayında daha önceki ayların aksine artış göstermeyerek, Eylül ayı seviyesine yakın bir düzeyde kalmış ve 14.7 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Net Döviz Pozisyonu Ekim ayında yüzde 1.8 oranında gerilemiş ve 7.8 milyar dolar düzeyine inmiştir. Net İç Varlıklar ise Ekim ayında 74 trilyon TL artış göstermiştir.

Ekim ayının son günlerinde piyasaların likidite sıkışıklığında yaşanan artışa bağlı Merkez Bankasının

fonlama miktarını arttırması sonucunda API'den alacaklar hesabında bir önceki aya göre 172.5 trilyon TL artış gerçekleşmiş ve alacak miktarı 1.1 katrilyon TL seviyesine yükselmiştir.

Emisyon ve rezerv para Ekim ayında, sırasıyla yüzde 4.1 ve yüzde 2.8 oranında artış göstermiştir. Aynı büyüklüklerin 1998 yıl sonuna göre artış oranları sırasıyla yüzde 46.5 ve yüzde 54.3 olurken, 1998 yılının Ekim ayına göre artış oranları yüzde 51.9 ve 63.9 olmuştur.

1999 Ekim Ayı İtibariyle Parasal Büyüklüklerdeki Gelişmeler⁽¹⁾ (% Değişme)

	1999 Eylül Ayına Göre	1998 Aralık Ayına Göre	1998 Ekim Ayına Göre
Emisyon	4,1	46,5	51,9
Rezerv Para	2,8	54,3	63,9
M1	4,5	58,7	54,3
M2	4,8	77,0	98,1
M2Y	5,5	74,9	91,6
Toplam Mevduat	5,9	74,6	93,4
Mevduat Bankaları Kredileri⁽²⁾	3,9	40,2	50,0
TEFE	4,7	46,6	55,4

(1) Emisyon ve Rezerv Para 28 Ekim diğer parasal büyüklükler 22 Ekim 1999 tarihi itibariyledir

(2) Tarımsal krediler hariç.

1999 yılı Ağustos ayında yüzde 73,2 olan repo piyasasındaki basit faiz oranları, Eylül ayında yüzde 71.2 olmuştur. Piyasaların fonlanma maliyetine işaret eden Merkez Bankası Bankalararası TL Piyasasında gecelik vadede gerçekleşen faiz oranları, Ekim ayında Eylül ayına göre 2.2 puan artarak yüzde 69,5 olmuştur.

Eylül ayı sonunda 6071 puan seviyesinde kapanan İMKB Bileşik Endeksi, Ekim ayında yüzde 8 oranında artış göstermiş ve 6.556 puan seviyesinde gerçekleşmiştir.

Ekim ayında TEFE ve 1\$+1.5DM sepetindeki artışlar sırasıyla yüzde 4,7 ve yüzde 4,1 oranında olmuştur. Böylece, (1\$+1.5DM, 1987=100) bazlı reel kur endeksine göre Türk Lirası Ekim ayında reel olarak yüzde 0,3 oranında değer kazanmıştır. 1999 yılı Ekim ayı itibariyle reel kur endeksi, 1998 yıl sonu seviyesinin 0,7 puan, bir önceki yılın aynı ayındaki seviyesinin ise 2,6 puan altında kalmıştır.

VII- Fiyat Gelişmeleri:

1999 yılı Ekim ayında TEFE artış hızı geçen yılın aynı ayındaki seviyesinin 0,6 puan üzerine çıkarak yüzde 4,7, TÜFE artış hızı ise geçen yıla göre 0,2 puan artarak yüzde 6,3 olarak gerçekleşmiştir. Eylül ayı itibariyle 12 aylık artış hızı TEFE'de yüzde 55,2 TÜFE'de ise yüzde 64,7 olmuştur.

Ekim Ayı İtibariyle Fiyat Gelişmeleri (%)

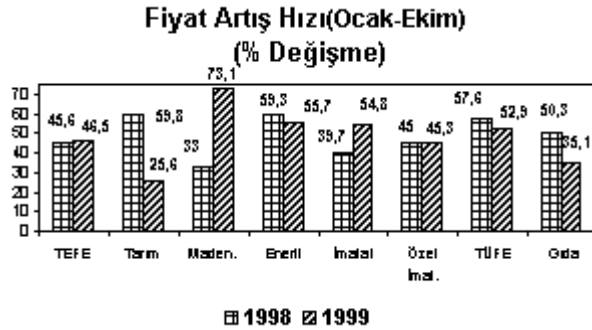
	TEFE- Genel	Tarım	Kamu- İmalat	Özel İmalat	TÜFE
Aylık					
1998	4,1	7,0	1,5	3,4	6,1
1999	4,7	5,6	4,7	4,0	6,3
Ocak- Eylül					
1998	45,6	59,8	25,4	45,0	57,6

1999	46,5	25,6	84,4	45,3	52,9
12 Aylık					
1998	62,0	81,1	40,4	60,0	76,6
1999	55,2	35,2	90,9	54,0	64,7
Yıllık Ort.					
1998	77,8	91,0	69,1	75,3	89,6
1999	52,1	48,2	58,6	51,3	65,3

TEFE artış hızının, Ekim ayında geçen yılın aynı ayına göre yükselmesinde kamu kesimi imalat sanayi fiyatlarındaki artışlar belirleyici olmuştur. Söz konusu ayda tarım sektörü fiyatları artış hızı ise geçen yılın aynı ayına göre düşük kalmıştır.

Ekim ayında imalat sanayi fiyat artış hızı, geçen yılın aynı ayındaki seviyesinin 1,3 puan üzerine çıkarak yüzde 4,2 olarak gerçekleşmiştir. Ekim ayında imalat sanayi fiyat artış hızı, kamu kesiminde yüzde 4,7 özel kesimde ise yüzde 4,0 olmuştur. Geçen yılın aynı ayında kamu ve özel imalat sektörlerindeki fiyat artışları sırasıyla yüzde 1,5 ve yüzde 3,4 olarak gerçekleşmişti. Ekim ayında kamu imalat sanayi fiyatlarındaki artış esas olarak kimyasal madde, ağaç ürünleri, metal eşya, kağıt, petrol ürünleri, gıda ve tütün ürünleri sektörlerindeki fiyat artışlarından kaynaklanırken, özel imalat sanayi fiyat artışında, gıda, giyim, ağaç ürünleri, kimyasal madde, ana metal, motorlu karataşıtları ve elektrikli makina ve cihazları alt sektörleri etkili olmuştur.

1999 yılının Ocak-Ekim dönemi itibariyle TEFE artış hızı geçen yılın aynı dönemindeki seviyesinin 0,9 puan üzerinde yüzde 46,5 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde tarım fiyatları artış hızı, yüzde 59,8'den yüzde 25,6'a gerilemiş, özel imalat sanayi fiyatları artış hızı ise bir önceki yılın aynı dönemindeki seviyesinde kalarak yüzde 45,3 olarak gerçekleşmiştir. Kamu imalat sanayii fiyatları artış hızı, petrol ürünleri fiyatlarındaki artışın etkisiyle 1998 yılı Ocak-Ekim döneminde yüzde 25,4 olan seviyesinden bu yılın aynı döneminde yüzde 84,4'e yükselmiştir. 1999 yılının ilk on ayında kamu sektöründe, petrol ürünleri fiyatlarındaki artış hızı yüzde 135,0 olmuştur.

1998 yılı Ekim ayı itibariyle yüzde 62,0 olan TEFE 12 aylık artış hızı, 1999 yılı Ekim ayında yüzde 55,2'e gerilemiştir. Aynı dönemler itibariyle fiyat artış hızı, kamu kesiminde yüzde 45,0'dan yüzde 86,1'e yükselirken, özel kesimde yüzde 67,3'den yüzde 46,9'a gerilemiştir.

1998 yılının Ekim ayında yüzde 77,8 olan TEFE yıllık ortalama artış hızı, 1999 yılının aynı ayında yüzde 52,1 seviyesinde gerçekleşmiştir. Ekim ayı itibariyle yıllık ortalama artış hızı kamu kesiminde yüzde 59,4, özel kesimde ise yüzde 50,1 olmuştur.

1999 yılının Ekim ayında TÜFE artış hızı geçen yılın aynı ayına göre 0,2 puan artarak yüzde 6,3'e yükselmiştir.

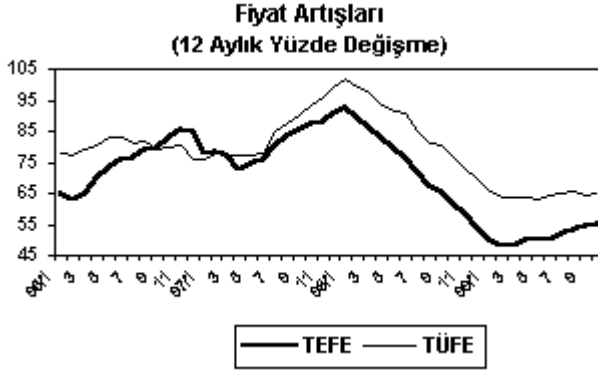
Ekim ayında TÜFE içinde yer alan giyim-ayakkabı, otel-pastane ve eğitim dışındaki tüm alt grupların fiyat artış hızında geçen yılın aynı ayına göre bir yükseliş gözlenmiştir.

Ocak-Ekim dönemi itibariyle TÜFE artış hızı, geçen yıl yüzde 57,6 olan düzeyinden bu yıl yüzde 52,9'a gerilemiştir. Söz konusu dönemde gıda, giyim, ev eşyası ve lokanta, pastane, çeşitli mal ve hizmet alt

gruplarındaki fiyat artış hızı genel endeks artış hızının altında kalırken; ulaştırma, konut, sağlık, eğitim ve eğlence ve kültür alt gruplarındaki fiyat artışları ortalamanın üzerinde gerçekleşmiştir.

1998 yılının Ekim ayında yüzde 76,6 olan TÜFE 12 aylık artış hızı, 1999 yılının aynı ayında yüzde 64,7'e gerilemiştir. 1999 yılı Ekim ayı itibarıyla 12 aylık fiyat artış hızı gıda alt grubunda yüzde 44,4, giyim ve ayakkabı alt grubunda yüzde 45,2 olurken, ulaştırma grubunda yüzde 80,5, eğitim grubunda yüzde 79,8, sağlık grubunda yüzde 75,3 ve konut grubunda yüzde 89,7 seviyesinde gerçekleşmiştir.

1998 yılının Ekim ayında yüzde 89,6, 1998 yılı sonunda ise yüzde 84,6 olan TÜFE yıllık ortalama artış hızı, 1999 yılının Ekim ayı itibarıyla yüzde 65,3 seviyesinde gerçekleşmiştir.

KRONOLOJİK EKONOMİK GELİŞMELER (EKİM 1999)

3 Ekim: TEFE, 1999 yılı Eylül ayında yüzde 5,9 oranında artarken, 12 aylık artış hızı yüzde 54,4 olmuştur. TÜFE ise Eylül ayında yüzde 6,0 oranında artarken, 12 aylık artış hızı yüzde 64,3 seviyesinde gerçekleşmiştir.

4 Ekim: Hazinesin 728 gün vadeli, sabit faizli, üç ayda bir kupon ödemeli tahvil ihalesinde toplam satış 879 trilyon lira ve yıllık bileşik faiz oranı yüzde 107,2 olarak gerçekleşmiştir.

5 Ekim: Hazinesin 231 gün vadeli bono ihalesinde toplam satış 575 trilyon lira ve yıllık bileşik faiz oranı yüzde 103,4 olmuştur.

Hazinesin 1.043 gün vadeli, değişken faizli, üç ayda bir kupon ödemeli tahvil ihalesinde toplam satış 398 trilyon lira ve yıllık bileşik faiz oranı yüzde 95,7 olarak gerçekleşmiştir.

10 Ekim: Tabii afete maruz kalan bazı bölgelerde çalışan kamu personeline ödenecek tazminat ile işçi statüsünde bulunan personelin depreme yönelik hizmetlerindeki fazla çalışma sürelerine ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı yayımlanmıştır.

17 Ekim: 2000 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Bağlı Ortaklıklarının 2000 yılına ait Genel Yatırım ve Finansman Programı'na ilişkin karar yayımlanmıştır.

18 Ekim: Patates ve kuru soğan ihracat iadesi miktarları patates için 20\$/ton, kuru soğan için ise 17\$/ton olarak belirlenmiştir.

25 Ekim: Hazinesin 91 gün vadeli bono ihalesinde toplam satış 301 trilyon lira ve yıllık bileşik faiz oranı yüzde 95,7 olmuştur.

26 Ekim: Hazinesin 1.092 gün vadeli, değişken faizli, üç ayda bir kupon ödemeli tahvil ihalesinde toplam

satış 301 trilyon lira ve yıllık bileşik faiz oranı yüzde 115,4 olarak gerçekleşmiştir.

28 Ekim: Tabii afet nedeniyle hayatını kaybedenlerin yakınlarına, sakat kalanlara, maddi zaiyata uğrayanlara Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan yapılacak yardım miktarları belirlenmiştir.

30 Ekim: İthalattaki Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Karar Resmi Gazetede yayımlanmıştır.